

«ایران» از آسیب‌های وارده به محیط‌زیست کشور و پیگیری‌های حقوقی انجام شده گزارش می‌دهد

عبور از خط قرمز

گفت‌وگو

نادر نینوایی

گروه زیست بوم

آسیب‌های وارده به محیط‌زیست کشور

علی محمد طهماسبی، مشاور رئیس سازمان حفاظت محیط‌زیست و مسئول بازرسی، ارزیابی عملکرد و رسیدگی به شکایات این سازمان، به خبرنگار «ایران» گفت: «در جنگ رمضان چون عمده حملات (مرتبط با حوزه محیط‌زیست) به سواحل بوده است، لذا تالاب‌های ساحلی هم تحت تأثیر قرار گرفتند. البته باید اذعان کرد خسارتی که در طول جنگ رمضان به محیط‌زیست وارد شده، عمدتاً شامل آلودگی‌هایی بوده که وارد دریا شده است.»

وی در پاسخ به این پرسش که آیا برآوردی در خصوص میزان خسارات وارده به محیط‌زیست کشور طی حملات اخیر انجام شده است یا خیر، گفت: «در خصوص آلوده‌هایی که ایجاد شده هنوز در حال گردآوری اطلاعات هستیم، اما آنچه روشن است اینکه به اینه و تجهیزاتی که مربوط به سازمان حفاظت محیط‌زیست بوده آسیب‌هایی وارد شده و در این مورد اطلاعاتی جمع‌آوری شده است. همچنین در سراسر کشور و مشخصاً در ۱۸ استان و ۲۹ شهرستان پذیرش مسئولیت اخلاقی برای حمله نکردن به این سرمایه‌های طبیعی و انسانی دارد. در این شرایط پیگیری حقوقی موضوع و مکاتبه با نهادهای بین‌المللی برای محکوم کردن این حملات امری ضروری است. در همین راستا، سازمان حفاظت محیط‌زیست، مکاتبات متعددی را به این منظور به انجام رسانده است تا هزینه حملات این چنینی را برای متخاصمان به حداکثر رسانده و آنها را ملزم به رعایت قواعد اخلاقی و بین‌المللی کند.»

البته این موارد (صرفاً) شامل آسیب‌های مستقیم می‌شود. در خصوص آسیب‌های غیرمستقیم یعنی آلودگی‌هایی که طبیعت با آن مواجه شده، نیاز است اطلاعات مربوطه جمع‌آوری شود. وی در ادامه خاطر نشان کرد: «در خصوص جنگ ۱۲ روزه، برآورد خساراتی در خصوص مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط‌زیست انجام شده است. این برآوردها نشان می‌دهد چیزی حدود ۸ هزار و ۴۵۰ هکتار از مناطق محیط‌زیستی بر اثر تهاجم و فرار داشتن در فصل خشک، دچار حریق شده‌اند که تمامی این موارد مستندسازی و به مراجع مربوطه منعکس شده است. برآورد ما این است که در جنگ ۱۲ روزه چیزی بیش از ۱۹ هکتار برای بازسازی اکوسیستم‌های آسیب دیده مورد نیاز است که استان به استان، منطقه به منطقه و نقطه به نقطه با توجه به استانداردهای جهانی اقدامات مربوطه را برای مناطق آسیب دیده محیط‌زیستی انجام دادیم. همچنین آلودگی‌هایی که به خود محیط‌زیست وارد شده است، برآورد کردیم. با این همه به دلیل محدودیت‌هایی که در خصوص برخی مناطق نظامی و صنعتی وجود دارد، داده‌های احصا شده از این مناطق، هم در خصوص جنگ ۱۲ روزه و هم جنگ رمضان کامل نیست.»

این مقام مسئول افزود: «البته کارگروه ویژه‌ای شکل گرفته و به تدریج و با کمک نهادهای مربوطه این داده‌ها جمع‌آوری می‌شود. در نهایت باید بگوییم رقم خسارات وارده به خود محیط‌زیست طبیعتاً بالاست.» طهماسبی در خصوص اعداد و ارقام خسارات وارده در جنگ

رمضان نیز گفت: «ارزایی‌ها در خصوص خسارات محیط‌زیستی جنگ رمضان در مراحل اولیه است و دقیق نیست و (صرفاً) یکسری اطلاعات اولیه از طریق همکاران جمع‌آوری شده است. آنچه که مشخص است، در جریان جنگ رمضان به حدود ۶ هزار و ۵۰۰ هکتار از مناطق محیط‌زیستی کشور آسیب وارد آمده است. در حال حاضر می‌توانم بگویم چیزی حدود ۱۸۰ میلیارد تومان خسارات به تجهیزات و ابنیه سازمان وارد اما برآورد خسارات به مناطق محیط‌زیستی کشور نیازمند بررسی دقیق و مورد به مورد است که این مسأله هم نیاز به زمان و بررسی دقیق دارد.»

پیگیری حقوقی آسیب‌های جنگ به محیط‌زیست کشور

حملاتی که منجر به وارد آمدن آسیب به مناطق محیط‌زیستی شود، نه تنها از جنبه اخلاقی امری مذموم شمرده می‌شود، بلکه حتی با قواعد بین‌المللی نیز مغایرت دارد. به همین دلیل لازم است پیگیری حقوقی آسیب‌هایی که جنگ به محیط‌زیست کشور وارد کرده، انجام شود. مشاور رئیس سازمان حفاظت محیط‌زیست در پاسخ به این پرسش که چه مکاتبات و اقداماتی برای پیگیری حقوقی آسیب‌های وارده به محیط‌زیست کشور تاکنون به انجام رسیده است، گفت: «مکاتبات متعددی با مجامع بین‌المللی مربوطه و با حدود ۱۴ نهاد مرتبط، حتی قبل از جنگ ۱۲ روزه و با توجه به تحرکاتی که بود، انجام گرفت. همچنین درخواست شده است نهادهای بین‌المللی حملات به مناطق

دریابی و تالایی به استان‌ها ابلاغ شده و نیز جمع‌آوری اطلاعات تا آنجایی که امکان دسترسی توسط همکاران باشد، در حال انجام است.» وی با تأکید بر این واقعیت که در شرایط حساس کنونی تأمین بودجه برای ترمیم آسیب‌های جنگ به محیط‌زیست ممکن نیست، تأکید کرد: «برآوردهای اولیه در خصوص خسارات وارد شده انجام گرفته اما تأمین بودجه نیاز به شرایط مناسب‌تری دارد. قاعدتاً تمام مناطق آسیب‌دیده و خسارات وارده، فارغ از آنکه بتوانیم یا نتوانیم غرامت بگیریم، احصا خواهد شد. از سوی دیگر سعی کرده‌ایم در خصوص مناطقی که آسیب دیده‌اند، اقدامات اولیه‌ای برای ترمیم انجام دهیم؛ باید توجه داشت فارغ از آنکه بتوانیم از دولت‌های متخاصم غرامت بگیریم یا خیر، لازم است که همه اکوسیستم‌های دریایی، طبیعی، خشکی و تالایی را ترمیم و بازسازی کنیم.»

میان کارکنان سازمان شهید نداشتیم اما سه تن از همکاران در جنگ رمضان زخمی شدند.» استفاده از ظرفیت فناوری‌های هوشمند برای پایش مناطق محیط‌زیستی طهماسبی در پاسخ به این پرسش که آیا برنامه‌ای برای بهره‌مندی از فناوری‌های هوشمند و پایش مناطق محیط‌زیستی کشور وجود دارد، گفت: «از پیش از جنگ، شروع به تدوین یکسری از دستورالعمل‌ها با توجه به تجربه‌های جهانی که در این زمینه وجود دارد، کرده‌ایم. دستورالعملی برای قبل، حین و بعد از حملات تدوین کردیم و تمامی راهبردها و رویکردها برای حفاظت، مراقبت، پایش، ترمیم و بازسازی توسط سازمان حفاظت محیط‌زیست تدوین شده است. بر این اساس دستورالعمل‌های تخصصی هر حوزه اعم از طبیعی، انسانی،

محیط‌زیستی را محکوم کرده و از قوانینی که حالت بازدارندگی دارد، برای جلوگیری از بروز حملات به مناطق محیط‌زیستی استفاده شود. اما متأسفانه برخی نهادهای بین‌المللی از اظهارنظر اجتناب کرده و به‌رغم همه مکاتباتی که در طول این مدت و حتی پیش از آغاز جنگ داشته‌ایم، این نهادها از انجام وظایف نیز نکرده‌اند.» وی افزود: «با این همه، آنچه که مسلم است مکاتبات و پیگیری‌های لازم، هم از سوی سازمان حفاظت محیط‌زیست و هم از طریق وزارت امور خارجه انجام شده است. مکاتبات بسیاری انجام شده تا با توجه به کنوانسیون‌هایی که وجود دارد، حملات و آسیب‌های وارده به محیط‌زیست محکوم شود.» این مقام مسئول در خصوص خسارات انسانی وارد آمده به سازمان حفاظت محیط‌زیست نیز گفت: «خوشبختانه در

مشاور رئیس سازمان حفاظت محیط‌زیست: در جریان جنگ رمضان به حدود ۶ هزار و ۵۰۰ هکتار از مناطق محیط‌زیستی کشور آسیب وارد آمده است. در حال حاضر چیزی حدود ۱۸۰ میلیارد تومان خسارات و تجهیزات و ابنیه سازمان وارد آمده اما برآورد خسارات به مناطق محیط‌زیستی کشور نیازمند بررسی دقیق و مورد به مورد است که این مسأله هم نیاز به زمان و بررسی دقیق دارد.

روایت یک «بوم‌ترویسیم» از زبان رئیس سازمان جنگل‌ها

بیرش

ثبت‌شده در فهرست جهانی یونسکو تا جنگل‌های حرا و بلوط زاگرس، ذخایر زیست‌کره ایران اهمیتی فزاینده‌ای از مرزهای ملی دارند و حفاظت از آنها تعهدی فرهنگی و علمی است.»

شرح حمله و تلفات انسانی

رئیس سازمان منابع طبیعی با اشاره به تاریخ ۸ فروردین، این حمله را «پورشی عامدانه به یک نهاد علمی-مدنی و فرهنگی» خواند و توضیح داد: «ساختمان‌های آموزشی، روابط عمومی، امور بین‌الملل، موزه تاریخ منابع طبیعی، کتابخانه سازمان و ساختمان بگان حفاظت تخریب شده‌اند.» او افزود: «دردناک‌تر از تخریب ساختمان‌ها، شهادت تعدادی از همکاران خدوم و کارشناسان دلسوز ماست؛ افرادی که نگهبانان جنگل‌ها و مراتع و محافظان میراث طبیعی ملی و جهانی بودند.»

تخریب مرکز وابسته به یونسکو

افلاطونی تخریب کامل سالن شورای حکام مرکز بین‌المللی مدیریت جامع حوزه‌های آبخیز و منابع زیستی (ICIMWB) را یکی از ابعاد مهم این حمله دانست و گفت: «این مرکز از سال ۲۰۲۱ تحت پوشش یونسکو برای پیشبرد پژوهش و همکاری‌های بین‌المللی در مناطق خشک و نیمه‌خشک جهان فعالیت می‌کرد. به گفته او، این خسارت «فقط متوجه ایران نیست، بلکه آسیبی به جامعه جهانی است که برای مقابله با بحران‌های اقلیمی بر همکاری‌های علمی و چندجانبه تکیه دارد. رئیس سازمان منابع طبیعی تأکید کرد هدف قرار دادن یک نهاد علمی و زیست‌محیطی غیرنظامی، نقض آشکار کنوانسیون‌های ژنو، کنوانسیون ۱۹۵۴ لاهه برای حفاظت از اموال فرهنگی و اسناد بنیادین یونسکو است.»

او یادآور شد: «پروتکل‌های الحاقی کنوانسیون‌های ژنو به صراحت از ساختمان‌های علمی، آموزشی و بشردوستانه محافظت می‌کنند.» افلاطونی در جمع‌پندی سخنانش گفت: «حمله به سازمان منابع طبیعی با هیچ منطق حقوق بین‌المللی توجیه‌پذیر نیست و نمونه‌ای روشن از بی‌مهابایی ملی کنوانسیون‌ها افزود: «دانش مرز نمی‌شناسد و آسیب به آن، آسیب به آینده مشترک بشریت است.» افلاطونی بر تداوم مسیر سازمان گفت: «ما مسیری سبز خود را ادامه می‌دهیم، اما تنها به بازسازی نمی‌اندیشیم؛ عدالت و پاسخگویی جهانی را مطالبه می‌کنیم.»

رئیس سازمان منابع طبیعی با تشریح مأموریت‌های این نهاد گفت که سازمان متبوش متولی حفاظت، احیا، توسعه و بهره‌براری پایدار از جنگل‌ها، مراتع، بیابان‌ها و حوزه‌های آبخیز ایران است و نقشی کلیدی در «امنیت زیستی، امنیت غذایی، تاب‌آوری سرزمین در برابر تغییر اقلیم و مقابله با بیابان‌زایی» ایفا می‌کند. او از اجرای طرح‌های ملی آبخیزداری و آبخوان‌داری، کاشت مردمی یک میلیارد درخت، حفاظت از جنگل‌های هیرکانی، جنگل‌داری اجتماعی زاگرس و اصلاح و توسعه مراتع به‌عنوان اولویت‌های اصلی نام برد و افزود: «این اولویت‌ها در چهارچوب اسناد ملی ما و همسو با اهداف مدیریت پایدار جهانی تعریف شده‌اند.»

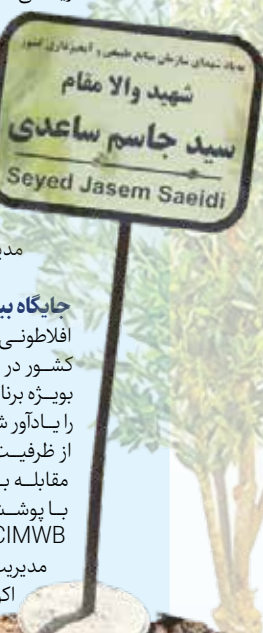
رئیس سازمان منابع طبیعی با تشریح مأموریت‌های این نهاد گفت که سازمان متبوش متولی حفاظت، احیا، توسعه و بهره‌براری پایدار از جنگل‌ها، مراتع، بیابان‌ها و حوزه‌های آبخیز ایران است و نقشی کلیدی در «امنیت زیستی، امنیت غذایی، تاب‌آوری سرزمین در برابر تغییر اقلیم و مقابله با بیابان‌زایی» ایفا می‌کند. او از اجرای طرح‌های ملی آبخیزداری و آبخوان‌داری، کاشت مردمی یک میلیارد درخت، حفاظت از جنگل‌های هیرکانی، جنگل‌داری اجتماعی زاگرس و اصلاح و توسعه مراتع به‌عنوان اولویت‌های اصلی نام برد و افزود: «این اولویت‌ها در چهارچوب اسناد ملی ما و همسو با اهداف مدیریت پایدار جهانی تعریف شده‌اند.»

نقش راهبردی سازمان منابع طبیعی

رئیس سازمان منابع طبیعی با تشریح مأموریت‌های این نهاد گفت که سازمان متبوش متولی حفاظت، احیا، توسعه و بهره‌براری پایدار از جنگل‌ها، مراتع، بیابان‌ها و حوزه‌های آبخیز ایران است و نقشی کلیدی در «امنیت زیستی، امنیت غذایی، تاب‌آوری سرزمین در برابر تغییر اقلیم و مقابله با بیابان‌زایی» ایفا می‌کند. او از اجرای طرح‌های ملی آبخیزداری و آبخوان‌داری، کاشت مردمی یک میلیارد درخت، حفاظت از جنگل‌های هیرکانی، جنگل‌داری اجتماعی زاگرس و اصلاح و توسعه مراتع به‌عنوان اولویت‌های اصلی نام برد و افزود: «این اولویت‌ها در چهارچوب اسناد ملی ما و همسو با اهداف مدیریت پایدار جهانی تعریف شده‌اند.»

جایگاه بین‌المللی و تعهدات زیست‌محیطی ایران

افلاطونی با اشاره به شرایط اقلیمی ایران، مشارکت کشور در برنامه‌های بین‌المللی مقابله با بیابان‌زایی بویژه برنامه «حکمی‌سازی تخریب سرزمین (LDN)» را یادآور شد و گفت: «ایران تلاش کرده با استفاده از ظرفیت‌های خود دربرخانه ملی کنوانسیون‌ها مقابله با بیابان‌زایی، دبیرخانه جهانی کشورهای با پوشش جنگلی کم (LFCC) و مرکز بین‌المللی ICIMWB تحت پوشش یونسکو، الگویی منطقه‌ای از مدیریت پایدار سرزمین ارائه دهد.» او درباره اهمیت اکولوژیک ایران گفت: «از جنگل‌های هیرکانی

سفرای بیش از ده کشور جهان در ایران، از جمله اندونزی، عمان، پاکستان، سریلانکا، افغانستان، ژاپن و اوگاندا و همچنین رؤسای سازمان‌های یونسکو، فاو و برنامه عمران ملل متحد در ایران، از سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور بازدید کردند. در این برنامه، به یاد شهدای جنگ تحمیلی سوم از جمله شهدای منابع طبیعی و دانش‌آموزان میناب درخت کاشته شد

سید محمد بهشتی:

حمله به میراث فرهنگی، نشانه گرفتن ریشه‌های هویتی ایران بود

خبر

تأمین‌میان «اقدام حفاظتی» و «موج انفجار»

بهشتی در پاسخ به انتقادات پیرامون چرایی آسیب‌پذیری بناهای شاخص، در گفت‌وگو با «ایران» بر محدودیت‌های ماهوی حفاظت تأکید دارد. او با بیان اینکه سازمان‌های متولی تا حد ممکن آثار کوچک و قابل انتقال را به مخازن امن منتقل کرده‌اند، می‌گوید: «وقتی موج انفجار، تزیینات تالارهای اصلی کاخ گلستان یا چهل‌ستون را صدمه می‌زند، ما چه تمهیدی می‌توانستیم به کار ببریم؟ کاخ گلستان یا چهل‌ستون را که نمی‌توان به مخزن برد!» از منظر او، سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، با تحلیل این خسارات، ریشه‌های این وضعیت را در دو سطح «محدودیت‌های فنی مدیریت بحران» و «غفلت از الزامات حقوقی و آموزشی» بررسی کرده است.

«هوشیارتر» کرده است: «این اتفاقات نشان داد جامعه ما از لحاظ فرهنگی غنی است و نسبت به هویت خود حساسیت دارد. این بی‌تفاوتی حاکم در برخی لایه‌های جامعه، جای خود را به نوعی لایه بودن به ارزش‌های تاریخی داده است.»

تا انگیزه‌ها و اهداف واقعی این حمله برای‌شان روشن شود.»

بیداری جامعه: دستاورد معکوس جنگ

سید محمد بهشتی به‌رغم تمام خسارات، یک دستاورد فرهنگی برای این دوران متصور است. به باور او، تکرار تهدیدات در جریان جنگ‌های اخیر، جامعه ایران را نسبت به ارزش‌های تاریخی خود

زبان آقای ترامپ (رئیس جمهوری آمریکا) نیز جاری شد؛ گویی آنها با موجودیت ایران و ایرانی بودن مشکل دارند.» او در تحلیل انگیزه‌های این حملات می‌افزاید: «الگوی آنها این است که اگر کاری از پیش نمی‌برند، خسارت بزنند. برای آیندگان، نیازی به تحلیل‌های پیچیده سیاسی نیست؛ کافی است به آثار آسیب‌دیده بر بناهای تاریخی بنگرند

مرسوم بود و به نیروها می‌آموخت که میراث فرهنگی چیست و چه الزامات حقوقی در زمان مخاصمات دارد. به اعتقاد بهشتی، این برنامه‌ها باید از حالت «موقتی و اضطراری» خارج شده و به یک رویه مستمر تبدیل شوند.

حمله به آثار جهانی نشانه‌ای از نیت تقابلی

بهشتی با اشاره به در دسترس بودن موقعیت مکانی آثار ثبت‌شده در یونسکو، حمله آمریکا و رژیم صهیونیستی به این اماکن را نه یک حادثه، بلکه انتخابی عمدانه می‌داند. او در این باره می‌گوید: «تمامی اطلاعات و موقعیت مکانی آثار در سایت یونسکو موجود است. حمله به این آثار، بیانگر نکته‌ای است که بعدها در

ندارد و خسارات وارده، گویای «خطای محاسباتی» نیست، بلکه نشانگر ماهیت مخرب عملیات نظامی است. یکی از محورهای اصلی نقد بهشتی، بی‌توجهی به سازوکارهای پیش‌بینی شده در کنوانسیون ۱۹۵۴ لاهه است. او معتقد است ایران در بهره‌گیری از ظرفیت‌های حقوقی این کنوانسیون دچار غفلت شده است: «کنوانسیون پیش‌بینی کرده که شورایی مشورتی با ریاست دستگاه میراث فرهنگی و عضویت نمایندگان نبروهای مسلح تشکیل شود تا به صورت ماهانه، تقاطع حفاظت از آثار و عملیات نظامی را مدیریت کنند.» او همچنین بر لزوم احیای آموزش‌های فرهنگی در مراکز نظامی تأکید می‌کند: امری که پیش‌تر در دانشکده‌های افسری و مراکز آموزشی